

De Exportindex MKB

Bronnen en methodologie

drs. P. Gibcus
drs. W.H.J. Verhoeven
drs. D. Snel

Zoetermeer, juli 2007

Dit onderzoek is gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM bv. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM bv. EIM bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM bv. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM bv. EIM bv does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Achtergrond	5
1.2	Doel en onderzoeksvragen	5
1.3	Leeswijzer	5
2	Databronnen	7
2.1	Inleiding	7
2.2	CBS	8
2.3	Kamers van Koophandel (ERBO)	15
2.4	CPB, OECD en Eurostat	17
2.5	Europese Commissie (Observatory of European SMEs)	17
2.6	TNS Nipo	18
2.7	EIM	18
2.8	Samenvatting	24
3	Methode van vaststelling exportpositie MKB	25
3.1	Inleiding	25
3.2	Exportpositie MKB in de bronnen	25
3.3	Vaststelling aantal exporteurs	26
3.4	Vaststelling directe export	28
3.5	Vaststelling exportquote	29
3.6	Vaststelling indirecte export	30
3.7	Vaststelling exportpotentieel	31
3.8	Betrouwbaarheid	32
3.9	Samenvatting	33
Bijlagen		
I	Definities gehanteerde begrippen	35
II	Sectorindeling	39
III	Tabellen exportgegevens uit diverse bronnen	41

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Ministerie van Economische Zaken heeft goede cijfers van het MKB (ondernemingen met minder dan 250 werkzame personen) nodig over zakendoen in het buitenland voor de beleidsvoering. Een veel gebruikte maatstaf om het zakendoen van bedrijven in het buitenland te meten is de export. Over export doen veel cijfers de ronde. Aantallen exporteurs en exportniveaus worden verzameld door diverse organisaties voor verschillende doeleinden. De belangrijkste bronnen zijn het CBS (Nationale Rekeningen, Statistiek van de buitenlandse handel en deels Productiestatistiek), de Kamer van Koophandel (ERBO), de Europese Commissie (European Observatory for SMEs), TNS NIPO (Business Monitor) en EIM (Kleinschalig Ondernemen en MKB-Beleidspanel). De aantallen exporteurs en exportniveaus lopen vaak sterk uit elkaar. De achtergrond van de verschillen is onduidelijk. Voor beleidsmakers is het daarom lastig de juiste cijfers te kiezen om beleid te formuleren. Het Ministerie van Economische Zaken wil voor de export graag eenduidige cijfers hebben waarmee consequent naar buiten kan worden getreden. In het bijzonder is het ministerie geïnteresseerd in de exportpositie van het MKB.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het ministerie heeft EIM gevraagd om de exportpositie van het MKB in kaart te brengen. Vervolgens wil het ministerie een indexcijfer ontwikkelen dat de export van het MKB monitort, namelijk de Exportindex MKB. In dit rapport draait het om de bronnen en de methodologie voor het vaststellen van de exportpositie van het MKB. In het rapport 'De Exportindex MKB: ontwikkelingen 2000-2006' wordt de exportpositie van het MKB in kaart gebracht en wordt de Exportindex MKB geïntroduceerd.

Gezien de beschreven achtergrond en het behalen van het beoogde doel is deze rapportage gericht op het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- 1 Wat is de achtergrond van de verschillen in exportcijfers die de diverse bronnen laten zien?
- 2 Welke bronnen zijn geschikt voor het bepalen van de exportpositie van het MKB?
- 3 Hoe kan de ontwikkeling van de exportpositie van het MKB worden vastgesteld?

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden diverse bronnen onder de loep genomen. Voor iedere bron wordt naar de grondslag van export gekeken. Tevens kijken we of er in de bron onderscheid aanwezig is naar grootteklasse en/of sector. Uiteindelijk worden een aantal bronnen geselecteerd om de exportpositie van het MKB in kaart te brengen. Door diverse bronnen te combineren wordt de methode van vaststelling van de exportpositie MKB uiteengezet in hoofdstuk 3. Voor een overzicht van de definities van de gehanteerde begrippen wordt verwezen naar bijlage I. De gehanteerde sectorindeling in deze rapportage staat vermeld in bijlage II. Exportcijfers uit diverse bronnen worden gepresenteerd in bijlage III.

2 Databronnen

2.1 Inleiding

Diverse bronnen publiceren cijfers over export. Het begrip export heeft in de statistieken geen eenduidige betekenis. De cijfers over export die in omloop zijn verschillen dan ook sterk (zie bijlage III). Bovendien geeft niet iedere bron gegevens naar grootteklasse, waardoor de exportpositie van het MKB niet kan worden vastgesteld. In sommige bronnen wordt geen onderscheid gemaakt naar sector.

In de statistieken worden meerdere grondslagen gehanteerd om de exportomvang aan te geven. Globaal zijn er drie grondslagen voor export die met name op sectorniveau aanleiding geven tot grote verschillen:

- 1 *De export van goederen en diensten*
Bij de export van goederen en diensten is de ingang niet het exporterende bedrijf of de sector, maar de goederen- en dienstesoort. De herkomst kan zelfs invoer zijn.
- 2 *De bestemming van de in Nederland geproduceerde goederen en diensten*
Het betreft hier de productie van goederen en diensten, die ongeacht het exportkanaal, naar het buitenland verdwijnt. De ingang is hier niet het exporterende bedrijf, maar de sector die de goederen en diensten produceert. In de handelssectoren wordt de brutomarge van de handelsverkopen als de waarde van de dienstverlening aangemerkt.
- 3 *Directe export (de door ondernemingen naar het buitenland gefactureerde omzet)*
Het betreft hier het deel van de omzet van de goederen en diensten dat door de bedrijven zelf aan het buitenland zijn verkocht. De ingang is hier het exporterende bedrijf.

Bij grondslag 1 is de MKB-export niet vast te stellen; bronnen die zich onder deze grondslag scharen, vallen daarom af voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB. Voor grondslag 2 kan de goederen- en dienstestroom van het MKB naar het buitenland nog wel benaderd worden, maar er is geen relatie tussen export en exporteur. Immers, een MKB-sector, bijvoorbeeld de MKB-industrie, kan wel goederen en diensten produceren die uiteindelijk bestemd zijn voor de buitenlandse markt, maar hoeft deze niet zelf te exporteren. Voor het doel van dit beoogde onderzoek is alleen grondslag 3 bruikbaar. Alleen hier zijn export en exporteur aan elkaar te koppelen en kan de door de MKB-ondernemer zelf verzorgde export worden vastgesteld.

Niet alle goederen en diensten die uitgevoerd worden, zijn in Nederland geproduceerd. Zij kunnen via Nederland vervoerd worden en daarbij (tijdelijk) eigendom worden van een ingezetene, zonder dat industriële bewerking heeft plaatsgevonden. Dit wordt ook wel de wederuitvoer genoemd. Vooral in de groothandel en het transport treedt wederuitvoer op. Bedrijven in deze sectoren factureren wel de omzet aan het buitenland. Vooral bij grondslag 3 speelt deze wederuitvoer een rol.

EIM heeft diverse bronnen bestudeerd die cijfers over export publiceren. Voor iedere bron wordt in dit hoofdstuk een overzicht gegeven van de grondslag, de aanwezige gegevens, de wijze van dataverzameling, de sectoren, de grootteklas-

sen en de aanwezige jaren. Bij iedere bron wordt aangegeven in hoeverre deze geschikt is om de exportpositie van het MKB in kaart te brengen.

De bronnen zijn in paragraaf 2.2 het CBS (Statistieken van de internationale handel, Nationale Rekeningen, Productiestatistieken), in paragraaf 2.3 Kamers van Koophandel (ERBO), in paragraaf 0 CPB, OECD en Eurostat, in paragraaf 4.5 de Europese Commissie (European Observatory of SMEs), in paragraaf 2.6 TNS Nipo (Business Monitor) en ten slotte in paragraaf 2.7 EIM (Kleinschalig Ondernemen/Ondernemen in Sectoren, Exportthermometer, MKB Beleidspanel, Starters- en jongebedrijvenpanels).

2.2 CBS

Bij het CBS zijn diverse statistieken die gegevens over export publiceren, namelijk Statistiek internationale handel, Internationale handel in diensten, Nationale Rekeningen en Productiestatistieken.

Statistiek Internationale handel in goederen

De export in de Statistiek internationale handel betreft de export van goederen (zie Tabel 1) en valt onder grondslag 1 (export van goederen en diensten). Export is hier gedefinieerd als alle goederen die bestemd zijn voor gebruik of verbruik buiten Nederland.

De Statistiek internationale handel maakt geen onderscheid naar grootteklasse. Ook wordt in deze statistiek de export niet gepresenteerd per sector, maar naar de verschillende handelsstromen¹ en goederensoorten die Nederland verlaten. Tevens speelt de bestemming van de goederen een belangrijke rol.

De export van sectoren kan op basis van de gepubliceerde statistiek hier niet getraceerd worden. Dit kan slechts zeer grof op indirecte wijze door een koppeling van goederen en diensten met sectoren. Bedrijven zijn ingedeeld naar hun hoofdactiviteit, maar oefenen daarnaast veelal ook nevenactiviteiten uit. De omvang van deze nevenactiviteiten is doorgaans niet bekend uit de statistieken. Ook is niet bekend of de goederen geëxporteerd zijn door bedrijven die deze goederen hebben geproduceerd, dan wel via een intermediair (groothandel) plaatsvinden. Een ander aspect dat in de Statistiek internationale handel een rol speelt is de wederuitvoer. De export omvat in deze statistiek ook de export van goederen die eerst zijn ingevoerd en later weer het land verlaten. In de toekomst is het wellicht mogelijk de Statistiek internationale handel te koppelen aan bedrijven waardoor een onderscheid naar grootteklassen is aan te brengen. Momenteel wordt dit nog onderzocht.

Conclusie: In de Statistiek internationale handel is geen sprake van directe export en zijn gegevens naar grootteklasse niet aanwezig. Deze statistiek is daardoor niet geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB.

¹ Voor een uitgebreide beschrijving van de diverse handelsstromen in de Statistiek internationale handel zie: Roos, J., *Internationale handelsstromen en de statistiek*, CBS, Voorburg/Heerlen, 6 januari 2006.

Tabel 1 Export in Statistiek internationale handel in goederen (CBS)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	De export van goederen. Alle goederen die bestemd zijn voor gebruik of verbruik buiten Nederland. Het gaat daarbij om goederen die in ons land vervaardigd zijn, dan wel om goederen die hier oorspronkelijk zijn ingevoerd. Tot de uitvoer behoren ook tijdelijk uitgevoerde goederen die in opdracht van een ingezetene in het buitenland een behandeling ondergaan (passieve loonveredeling). De statistische waarde is de waarde van de goederen op het moment dat deze de grens passeren. Bij uitvoer gaat het om de waarde van de goederen inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de Nederlandse grens. De gegevens zijn gebaseerd op de SITC-indeling (Standard International Trade Classification).
Gegevens	Export goederen: niveaus, waardemutaties, prijsmutaties en volumemutaties. Onderscheid naar handelsstromen, goederengroepen en bestemmingen.
Wijze van verzameling	Voor de handel met de EU-lidstaten (intrahandel) wordt gebruik gemaakt van een CBS-enquête op basis van vrijstellingen, d.w.z. alle ondernemingen met handel binnen de EU boven de vrijstellingsdrempel zijn opgaveplichtig aan de statistiek van de Internationale handel. Bedrijven kunnen direct aan het CBS of via de douane rapporteren. De vrijstellingsdrempel verandert van jaar tot jaar. Zo lag de drempel in 2004 op € 225.000 en was deze in 2005 verhoogd naar € 400.000 euro ¹ . De kleine bedrijven zijn vrijgesteld van het doen van een opgave voor de handel met de EU. Voor de handel met de niet-EU-landen (extrahandel) ontvangt het CBS de gegevens hoofdzakelijk via de douane en van directe berichtgevers. Het CBS schat op twee manieren bij voor non-respons. Voor cruciale bedrijven voor de statistiek wordt op basis van historie een waarde geïmputeerd. Deze waarde wordt verdeeld over goederengroepen en landen(groepen) waarin het betreffende bedrijf in het recente verleden heeft gehandeld. Voor minder cruciale en kleinere bedrijven wordt bijgeschat. Dit gebeurt niet op bedrijfsniveau. Responderende bedrijven binnen bepaalde categorieën worden representatief geacht voor de niet-responderende bedrijven.
Sectoren	niet
Grootteklassen	niet
Jaren	Statline: 1996-2006 (maandelijkse publicatie)

Bron: CBS, bewerking EIM.

¹ Zie Wiel Packbier, De internationale handel in goederen van Nederland in 2005, CBS, Voorburg/Heerlen, 20 december 2006.

Statistiek Internationale handel in diensten

Sinds het eerste kwartaal van 2003 publiceert het CBS niet alleen de internationale handel in goederen in de Statistiek internationale handel, maar ook diensten in de Statistiek Internationale handel in diensten. Voorheen werd de internationale handel in diensten door De Nederlandsche Bank samengesteld. Export is gedefinieerd als de diensten van Nederland aan het buitenland. De statistiek Internationale handel in diensten behoort tot grondslag 1 (de export van goederen en diensten). Gegevens naar grootteklasse zijn niet beschikbaar. Ook hier wordt de export niet gepresenteerd naar sector, maar naar dienstesoort en bestemming.

Tabel 2 Export in Statistiek Internationale handel in diensten (CBS)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	De export van diensten ofwel diensten van Nederland aan het buitenland.
Gegevens	Export diensten: niveaus. Uitvoer van diensten verbijzonderd naar dienstesoorten en landen en landengroepen.
Wijze van verzameling	Combinatie van registratie en een steekproef. Een aantal voor de Internationale handel in diensten cruciale ondernemingen wordt integraal waargenomen. In 2003 zaten 121 voor internationale diensten grote ondernemingen (GO) permanent in de waarneming. Vanaf 2004 is dit aantal uitgebreid met 51 ondernemingen en per 2005 bedraagt het 300 ondernemingen. Uit de overige bedrijven wordt een steekproef getrokken. Daarnaast is er een kader van circa 20.000 bedrijfseenheden waarvan in 2003 een panel van circa 1200 bedrijfseenheden en in 2004 en 2005 een panel van 1800 resp. 1500 bedrijfseenheden elk kwartaal wordt geënquêteerd. Dit SME-kader is (evenals het GO-kader) geconstrueerd op basis van aan het ABR gekoppelde bedrijfsgegevens in de DNB-registraties van de jaren 2000, 2001 en de eerste 2 kwartalen van 2002. Mede omdat niet alle DNB-gegevens gekoppeld kunnen en konden worden aan ABR-bedrijfseenheden is er bij dit SME-kader sprake van onderdekking. Daarom wordt nog een 'overig' deel bijgeschat. Uitzonderingen zijn de cijfers over de reisverkeersdiensten, financiële diensten en overheidsdiensten. De cijfers van reisverkeersdiensten aan de uitvoerkant worden gebaseerd op de Statistiek Logies en Accommodaties (SLA) en op de prijsindexcijfers van de Nationale Rekeningen.
Sectoren	niet
Grootteklassen	niet
Jaren	Statline: 2003-2006 (publicatie per kwartaal)

Bron: CBS, bewerking EIM.

Conclusie: Evenals in de Statistiek internationale handel is in de Internationale handel in diensten geen sprake van directe export en zijn gegevens naar grootteklasse niet aanwezig. Ook deze statistiek is niet geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB.

Nationale Rekeningen

De Nationale Rekeningen zijn de officiële overzichtsstatistiek van de Nederlandse economie. De statistiek speelt een centrale rol bij het vaststellen en beoordelen van het economische en monetaire beleid. De Nationale Rekeningen zijn tevens de basis voor de economische voorspellingen en analyses van het Centraal Planbureau¹. De uitvoer van goederen en diensten bestaat uit de goederen- en dienststromen, die door ingezetenen aan het buitenland zijn geleverd. In de Nationale Rekeningen (zie Tabel 3) wordt bij de registratie van de export voor de volgende benadering gekozen: het gaat hier niet om de vraag of producerende en dienstverlenende bedrijven hun goederen en diensten zelf exporteren, maar of hun goederen en diensten in het buitenland terechtkomen. De exportgegevens in de Nationale Rekeningen vallen onder grondslag 2 (bestemming van de in Nederland geproduceerde goederen en diensten). De consequentie van deze benadering is dat bij de landbouw, de delfstoffenwinning en de industrie naast de directe (=zelf gefactureerde) export ook de indirecte (=via intermediairs) export van binnenlandse herkomst wordt geboekt op basis van producentenprijzen. Om dubbeltellingen te voorkomen wordt de export die via intermediairs loopt (groothandel of importeurs) slechts op margebasis meegenomen. De export in de Nationale Rekeningen is uitgesplitst naar sector. Een onderscheid naar grootteklasse wordt echter niet gemaakt.

Conclusie: Bij de producerende sectoren in de Nationale Rekeningen omvat de export in de producerende sectoren zowel de directe als indirecte export, terwijl de export van de handelssectoren alleen op margebasis is meegenomen. Bovendien maken de Nationale Rekeningen geen onderscheid naar grootteklasse. Dit maakt de Nationale Rekeningen niet geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB.

¹ Bron: CBS, Nationale Rekeningen 2005, Voorburg/Heerlen.

Tabel 3 Export in Nationale Rekeningen (CBS)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	De waarde van goederen en diensten is gebaseerd op de finale bestemming. Voor de producerende sectoren betekent dit dat zowel de directe (=zelf gefactureerde) export als de indirecte (=via intermediairs lopende) export meegenomen wordt, waarbij de indirecte export gewaardeerd wordt tegen producentenprijzen, terwijl bij de (groot)handel alleen de marge op de door hen verzorgde export wordt geboekt.
Gegevens	Niveaus, waardemutaties, prijsmutaties en volumemutaties.
Wijze van verzameling	<p>De niveaus en waardemutaties worden voor een belangrijk deel ontleend aan bronstatistieken die op elkaar worden afgestemd. De voor export relevante bronstatistieken zijn de Productiestatistieken (zie Tabel 4) en de Statistieken van de Internationale handel (Tabellen 1 en 2).</p> <p>De statistiek producentenprijzen wordt gebruikt bij het bepalen van prijs- en volumemutaties van goederen. De dekking van het stelsel van de producentenprijzen beperkte zich tot voor enkele jaren vrijwel geheel tot de producten die hun hoofdactiviteit hebben in de delfstoffenwinning, de industrie en de productie en distributie van elektriciteit, aardgas en water. Recent zijn er voor verschillende categorieën zakelijke diensten producentenprijzen ontwikkeld. Daarnaast worden gegevens opgevraagd bij maatschappelijke instellingen, zoals de Kamer van Koophandel, ANWB of Consumentenbond. Voor de ramingen van de Nationale Rekeningen worden de diverse bronnen geïntegreerd. Diverse verbeteringen in de Nationale Rekeningen hebben reeds plaatsgevonden. In de toekomst zullen verdere verbeteringen in de ramingen van prijs- en volumemutaties worden doorgevoerd.</p>
Sectoren	<p>landbouw, bosbouw en visserij</p> <p>delfstoffenwinning</p> <p>industrie</p> <p>energie- en waterleidingbedrijven</p> <p>bouwnijverheid</p> <p>handel, horeca en reparatie</p> <p>transport, opslag en communicatie</p> <p>financiële en zakelijke dienstverlening</p> <p>overheid</p> <p>zorg en overige dienstverlening</p>
Grootteklassen	niet
Jaren	Nationale Rekeningen 2005: 2000-2005

Bron: CBS, bewerking EIM.

Productiestatistieken

De Productiestatistieken van het CBS hebben als doel inzicht te verschaffen in de verschillende opbrengsten en kosten van diverse bedrijfstakken. Het CBS onderscheidt de Productiestatistiek industrie, de Productiestatistiek detailhandel en groothandel en de Productiestatistiek dienstverlening. De landbouw ontbreekt in de Productiestatistieken.

Voor de Productiestatistieken wordt aan bedrijven gevraagd voor welk bedrag gefactureerd is voor leveringen aan het buitenland (grondslag 3). Het gaat hier om export die door bedrijven zelf wordt gefactureerd. Deze export wordt ook wel aangeduid als directe export. Export die door intermediairs (meestal groothandel) wordt gefactureerd, wordt niet bij het producerend bedrijf geregistreerd, maar bij de intermediair. In de Productiestatistiek dienstverlening krijgen bedrijven geen vragen voorgelegd over de export. Ook aan bedrijven in de detailhandel en autosector worden geen vragen gesteld over de export.

De ingang bij de Productiestatistieken is de bedrijfseenheid, hetgeen verbijzonderd kan worden naar sector en grootteklasse. Voor de sectoren industrie, bouwnijverheid, groothandel en transport zijn exportgegevens beschikbaar. De grootteklasse-indeling voor de industrie verschilt van de grootteklasse-indeling van de bouwnijverheid, groothandel en transport (zie Tabel 4).

De Productiestatistieken hebben als nadeel de vertraging waarmee de cijfers naar buiten worden gebracht. Anno 2007 is 2004 het meest recente jaar in de Productiestatistieken.

Conclusie: In de Productiestatistieken staan voor enkele sectoren gegevens over export. Ook maken de Productiestatistieken onderscheid naar grootteklasse. Voor de genoemde sectoren is de statistiek geschikt om te gebruiken voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB.

Tabel 4 Export in Productiestatistieken (CBS)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	Directe export (gefactureerde omzet aan het buitenland).
Gegevens	Netto buitenlandse omzet (niveau). Indien relevant geacht, wordt 'buitenland' opgevraagd.
Wijze van verzameling	<p>Enquête onder bedrijven. De bedrijven kunnen de gegevens zowel schriftelijk als elektronisch insturen.</p> <p><i>Productiestatistiek industrie:</i> Steekproefomvang: ruim 30.000 bedrijven. Voor bedrijven groter dan 20 werknemers is de export goed in kaart te brengen. Zij worden integraal benaderd. Uit de bedrijven kleiner dan 20 werknemers wordt een steekproef getrokken.</p> <p><i>Productiestatistiek detailhandel en groothandel:</i> Steekproefomvang: circa 6.500 bedrijven in de detailhandel, circa 13.000 in de groothandel en circa 3.000 bedrijven in de auto- en motorhandel. Alle bedrijven met 50 of meer werknemers aangevuld met een steekproef uit de kleinere bedrijven.</p> <p><i>Productiestatistiek dienstverlening:</i> Steekproefomvang: 25.500 bedrijven. Alle bedrijven met 50 of meer werknemers in dienst krijgen van het CBS een enquêteformulier toegestuurd. Voor niet-responderende bedrijven met meer dan 50 werknemers in dienst wordt overigens niet opgehoogd, maar per bedrijf een inschatting gemaakt. Bij deze inschatting wordt de waarneming uit het vorige statistiekjaar gecombineerd met ontwikkelingen binnen de branche. Van de kleinere bedrijven wordt slechts een deel benaderd. Hiervoor wordt jaarlijks een aselechte steekproef uit het bedrijvenregister van het CBS getrokken. Dit houdt in dat binnen de groep kleine bedrijven de berichtgevers per jaar verschillen.</p>
Sectoren	<p>industrie bouwnijverheid groothandel transport, opslag en communicatie</p> <p>De detailhandel, autosector en dienstverlening zijn opgenomen in de Productiestatistieken. Echter bedrijven in deze sectoren hoeven de export niet op te geven.</p> <p>Gegevens voor de landbouw ontbreken in de Productiestatistieken. De export van deze sector zal echter voornamelijk via de handel lopen.</p> <p>Informatie op een lager aggregatieniveau is beschikbaar voorzover men niet te maken heeft met geheimhouding. Geheimhouding wordt toegepast om te voorkomen dat er individuele bedrijfsresultaten uit de cijfers afgeleid kunnen worden.</p>

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grootteklassen	Aanwezig. Verschillen tussen sectoren kunnen optreden. Industrie: 0-10, 10-20, 20-100, 100+. Bouwnijverheid: 0-10, 10-100, 100+. Groothandel: 0-10, 10-100, 100+. Transport: 0-10, 10-100, 100+. Ook kunnen gegevens ontbreken in verband met geheimhouding.
Jaren	2000-2004. In principe zijn de Productiestatistieken ook voor de periode 1996-1999 beschikbaar, maar door een trendbreuk zijn de gegevens voor de twee perioden niet vergelijkbaar.

Bron: CBS, bewerking EIM.

2.3 Kamers van Koophandel (ERBO)

De Enquête Regionale Bedrijfsontwikkeling (ERBO) van de Kamers van Koophandel geeft gedetailleerde informatie over de ontwikkeling van het bedrijfsleven in de regio's van Nederland in een bepaald jaar. Ook vraagt ERBO kwalitatief naar de verwachting van de ondernemers voor het komende jaar (meer, minder, of gelijk).

In de ERBO wordt gevraagd naar de export van de individuele bedrijven: de gefactureerde omzet naar het buitenland (grondslag 3). Ook het aantal exporteurs is beschikbaar in ERBO. Sinds 2000 blijven bedrijven zonder personeel in de opzet van de ERBO buiten beschouwing. De ERBO neemt alleen bedrijven mee met minimaal twee werkzame personen die meer dan 15 uur per week werkzaam zijn in de onderneming. Op deze manier heeft men de enquêtedruk op de kleine bedrijven vermindert. Ook bedrijven die in het lopende jaar en het voorgaande jaar zijn opgericht of opgeheven, ontbreken. Dit betekent dat starters en stoppers niet in de cijfers zijn begrepen. Uit onderzoek is gebleken dat deze kleine bedrijven de ERBO-uitkomsten niet significant beïnvloeden¹.

De ERBO onderscheidt diverse grootteklassen. Vanaf 2002 is op verzoek van EIM de grootteklasse met 100 of meer werkzame personen gesplitst in 100 tot 250 werkzame personen en 250 werkzame personen of meer.

In de ERBO zijn niet alle bedrijfssectoren (volledig) opgenomen: olie- en aardgaswinning (deels), openbaar nut, financiële dienstverlening, exploitatie onroerend goed, zorg en welzijn en cultuur (deels) ontbreken.

De ERBO is gebaseerd op een netto steekproef onder ca. 40.000 bedrijven. Er is sprake van een wisselende samenstelling van de respondenten die aan de enquête meedoen. De enquête is op vrijwillige basis. Met name wisselende deelname van grote bedrijven kan de export sterk scheeftrekken. Het niveau van de export geeft daardoor geen betrouwbaar beeld.

Ondanks de genoemde beperkingen zit de ERBO op het goede spoor wat betreft het vaststellen van de exportpositie. Omdat de ERBO primair is gericht op de ontwikkeling van bedrijven en niet op het doen van uitspraken over niveaus, is het een geschikt instrument voor het bepalen van de exportontwikkeling van reeds bestaande bedrijven. In vergelijking met de Productiestatistieken is de ER-

¹ Kamer van Koophandel Nederland (2006), Het bedrijfsleven in Nederland 2006, Woerden.

BO zeer actueel. De gegevensverzameling vindt plaats in de periode september – half november. De data komen in december beschikbaar.

Tabel 5 Export in ERBO (Kamers van Koophandel)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	Directe export (gefactureerde omzet aan het buitenland).
Gegevens	Aantal exporterende bedrijven en exportomzet, aandeel export in totale omzet. Niveau en ontwikkeling ten opzichte van voorgaand jaar.
Wijze van verzameling	Enquête onder bedrijven (meer dan 1 werkzame persoon). In 2005 zijn er 38.500 geënquêteerd. Bedrijven jonger dan twee jaar ontbreken.
Sectoren	landbouw, jacht, bosbouw en visserij winning van delfstoffen industrie bouwnijverheid autosector groothandel detailhandel en reparatie horeca vervoer, opslag en communicatie zakelijke dienstverlening milieu, cultuur en overige dienstverlening De olie- en aardgaswinning, financiële sector, openbaar nut, onroerend goed, zorg en cultuur zijn niet of slechts zeer beperkt aanwezig. De landbouw betreft hoofdzakelijk de tuinbouw en de gemengde bedrijven. Indeling naar lager aggregatieniveau is mogelijk.
Grootteklassen	2-9, 10-19, 20-49, 50-99, ≥ 100 werkzame personen (vanaf 2003 ook 100-249 en ≥ 250)
Jaren	1990-2006. In 2000 is sprake van een reeksbreuk. Tot 2000 werden bedrijven met één werkzame persoon meegenomen door ERBO. Vanaf 2000 worden alleen bedrijven vanaf 2 werkzame personen door ERBO benaderd.

Bron: KvK, bewerking EIM.

Conclusie: De ERBO kijkt naar de directe export (= gefactureerde omzet in het buitenland). Daarnaast zijn gegevens naar sector en grootteklasse beschikbaar. Voor het bepalen van de export van het MKB is de ERBO niet zonder meer geschikt. Hiervoor moeten de resultaten gecombineerd worden met die uit andere bronnen. Over het geheel genomen is de ERBO wel bruikbaar voor de Exportindex MKB. Daarnaast verschaft ERBO actuele inzichten in de ontwikkeling van de export en het aantal exporteurs.

2.4 CPB, OECD en Eurostat

Gegevens van het CPB en internationale statistieken van OECD, Eurostat e.d. zijn gebaseerd op gegevens van het CBS en leveren geen aanvullende informatie.

2.5 Europese Commissie (Observatory of European SMEs)

De 'Observatory of European SMEs' (hierna: Observatory) is opgezet door de Europese Commissie in 1992 om de economische prestaties van het MKB in Europa te monitoren. In een enquête, uitgezet in 19 Europese landen, wordt gevraagd naar diverse onderwerpen. Een van die onderwerpen behelst de internationale activiteiten van bedrijven. De export is op basis van de gefactureerde omzet in het buitenland vastgesteld (grondslag 3). De gegevens zijn voor enkele jaren beschikbaar (zie Tabel 6). In totaal zijn ruim 300 bedrijven in Nederland voor dit onderzoek ondervraagd. Dit hoeven niet per se internationaal opererende MKB-bedrijven te zijn. Diverse sectoren en grootteklassen worden onderscheiden. Door de beperkte steekproef van ruim 300 bedrijven kunnen de aantallen in een cel soms klein zijn, waardoor de resultaten minder betrouwbaar zullen zijn.

Tabel 6 Export in Observatory of European SMEs

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	Directe export (gefactureerde omzet aan het buitenland).
Gegevens	Aandeel exporterende bedrijven en exportomzetaandeel.
Wijze van verzameling	Enquête onder bedrijven. In 2003 enquête onder 330 reguliere MKB-bedrijven in Nederland (7.800 bedrijven in EU-landen). Voor iedere meting wordt een nieuwe steekproef samengesteld.
Sectoren	Voor de totale EU: industrie bouwnijverheid autosector groothandel detailhandel horeca vervoer, opslag, communicatie financiële dienstverlening zakelijke dienstverlening overige dienstverlening Voor Nederland zijn geen gegevens op sectorniveau gepubliceerd.
Grootteklassen	1, 2-4, 5-9, 10-49, 50-99, 100-249, ≥ 250 werkzame personen
Jaren	1999, 2001, 2002, 2003

Bron: EIM.

Conclusie: De Observatory kijkt naar de directe export van bedrijven. Ook is een onderscheid naar sector en grootteklasse mogelijk. Op basis van deze gegevens is de Observatory in theorie geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB. Echter de steekproefopstelling en de steekproefomvang zijn dusdanig dat de resultaten waarschijnlijk niet altijd betrouwbaar zijn. Dit maakt de Observatory in praktijk veel minder geschikt.

2.6 TNS Nipo

Tot voor kort onderhield TNS NIPO een Business Monitor. Hierin werden vragen over export opgenomen. Inmiddels is dit instrument niet meer operationeel. De Financiële Monitor is de opvolger en genereert gegevens vanaf het vierde kwartaal 2005. Het enige wat gevraagd wordt over export, is of men wel of niet exporteert. Door het jaar heen worden 12.000 ondernemingen geënquêteerd, waarop een weging wordt toegepast. Deze bron is niet geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB.

2.7 EIM

Bij EIM zijn exportgegevens in diverse publicaties te vinden. Hier liggen modellen, databases of panels aan ten grondslag. In het volgende zal worden ingegaan op de volgende bronnen: Kleinschalig Ondernemen/Ondernemen in de Sectoren, Exportthermometer, MKB Beleidspanel, Starters en jonge bedrijven panel.

Kleinschalig Ondernemen/Ondernemen in de Sectoren

EIM maakt zowel in het voorjaar als in het najaar prognoses van het MKB, uitgesplitst naar een 15-tal sectoren en 3 grootteklassen. In het voorjaar wordt hiervan verslag gedaan in de publicatie Kleinschalig Ondernemen. In deze publicatie wordt vooral ingegaan op algemene MKB-ontwikkelingen. In het najaar verschijnt de publicatie Ondernemen in de Sectoren. In deze publicatie wordt specifiek ingegaan op ontwikkelingen binnen sectoren. De grondslag van export is conform die van de Nationale Rekeningen van het CBS. De export van de groothandel is op margebasis gewaardeerd, welke niet gelijk is aan de gefactureerde export. De export van de landbouw en de industrie (producerende sectoren) omvat zowel de directe export van deze sectoren (door de bedrijven in deze sectoren zelf uitgevoerd) als de indirecte export. De indirecte export betreft daarbij de productiewaarde (=inkoopwaarde) van de goederenexport bij de groothandel.

De opmerkingen die gemaakt zijn bij de Nationale Rekeningen van het CBS, zijn derhalve ook van toepassing op de exportgegevens van Kleinschalig Ondernemen en Ondernemen in de Sectoren (Tabel 7). Het gaat er bij de hier gehanteerde exportgrondslag om of goederen en diensten die door een bepaalde sector geproduceerd worden in het buitenland terechtkomen (grondslag 2).

Tabel 7 Export in Kleinschalig Ondernemen/Ondernemen in de Sectoren (Prognose kerngegevens MKB) (EIM)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	Exportafzet. De waarde van goederen en diensten is gebaseerd op de finale bestemming. Voor de producerende sectoren betekent dit dat zowel de directe (=zelf gefactureerde) export als de indirecte (=via intermediairs lopende) export meegenomen wordt, waarbij de indirecte export gewaardeerd wordt tegen producentenprijzen, terwijl bij de (groot)handel alleen de marge op de door hen verzorgde export wordt geboekt. Deze grondslag wordt ook in de Nationale Rekeningen (zie Tabel 3) gehanteerd. EIM volgt de ontwikkelingen van het CPB. Het CPB hanteert ook de grondslag uit de Nationale Rekeningen.
Gegevens	Buitenlandse afzet: niveaus, waardemutaties, prijsmutaties en volumemutaties.
Wijze van verzameling	Voor de niveaus van de buitenlandse afzet en de verdeling naar grootteklasse gebruikt EIM de Productiestatistieken van het CBS. Voor de ontwikkelingen gebruikt EIM de ontwikkelingen van het CPB uit het Centraal Economisch Plan (CEP) en de Macro Economische Verkenning (MEV). EIM maakt op basis hiervan ramingen naar sector en grootteklassen.
Sectoren	landbouw, jacht, bosbouw en visserij delfstoffenwinning industrie - voedings- en genotmiddelenindustrie - metaalindustrie - chemische, rubber- en kunststofverwerkende industrie - overige industrie nutsbedrijven bouwnijverheid autosector groothandel detailhandel horeca transport en opslag communicatiesector financiële dienstverlening verhuur en exploitatie van onroerend goed overige zakelijke dienstverlening overige dienstverlening zorg en welzijn overheid
Grootteklassen	1-9, 10-99, >100 werkzame personen
Jaren	1997-2007

Bron: EIM.

EIM maakt gebruik van de ontwikkelingen van het CPB in het Centraal Economisch Plan en de Macro Economische Verkenning. Tot en met 2003 publiceerde het CPB de export op sectorniveau. In Kleinschalig Ondernemen/Ondernemen in de Sectoren werden vervolgens prognoses gedaan voor iedere sector naar grootteklasse. Nu gebruikt EIM alleen nog de ontwikkelingen op macroniveau van het CPB. Prognoses naar sector en vervolgens naar grootteklasse worden daardoor in zijn geheel gemaakt door EIM. Doordat in Kleinschalig Ondernemen/Ondernemen in de Sectoren het CPB wordt gevolgd en het CPB de grondslag uit de Nationale Rekeningen hanteert, is in Kleinschalig Ondernemen/Ondernemen in de sectoren ook de grondslag van de Nationale Rekeningen gehanteerd. Voor het bepalen van de niveaus van de buitenlandse afzet gebruikt EIM de Nationale Rekeningen en de Productiestatistieken van het CBS en ERBO van de KvK. Vervolgens maakt EIM ramingen naar sectoren en grootteklassen.

Conclusie: Op basis van de gehanteerde grondslag zijn de gegevens uit Kleinschalig Ondernemen en Ondernemen in de Sectoren van EIM niet geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB.

Exportthermometer

De Exportthermometer van EIM kijkt naar de exportprestaties van het MKB in de industrie en de diensten. In het bijzonder gaat de Exportthermometer in op de exportontwikkeling, het exportpotentieel en de afzetmarkten van het MKB voor diverse sectoren. De Exportthermometer maakt gebruik van de gegevens van de ERBO-enquête om de ontwikkelingen in kaart te brengen. Zie hiervoor de kanttekeningen die gemaakt zijn bij de ERBO-enquête, zoals het ontbreken van bedrijven zonder personeel (paragraaf 2.3). Doordat de Exportthermometer gebruik maakt van gegevens uit de ERBO-enquête is export gedefinieerd als de door ondernemingen naar het buitenland gefactureerde omzet, de directe export (grondslag 3). Daarnaast maakt de Exportthermometer voor het bepalen van de bestemming van de export (afzetmarkt) gebruik van de Statistiek internationale handel en de statistiek Internationale handel in diensten van het CBS (zie paragraaf 2.2).

Niet alle bedrijfssectoren zijn in de Exportthermometer opgenomen. De Exportthermometer richtte zich in eerste instantie op de exportprestaties van het MKB in de industrie. Voor de industrie zijn de exportprestaties vanaf 1996 aanwezig. Recentelijk is ook gekeken naar de exportprestaties van het MKB in de diensten. De beschikbare jaren zijn 2003, 2004 en 2005 (Tabel 8).

Speciaal voor de Exportthermometer is een methode ontwikkeld om het theoretische exportpotentieel van het MKB te berekenen. Het belangrijkste uitgangspunt is dat niet-exporteurs in aanleg hetzelfde percentage van de omzet kunnen exporteren als hun exporterende collega's binnen dezelfde branche en binnen dezelfde grootteklasse (zie voor verdere uitleg paragraaf 5.5).

Conclusie: De export in de Exportthermometer betreft de directe export. Tevens is het mogelijk om een onderscheid te maken naar het MKB en de sectoren industrie en diensten. Voor de ontwikkeling van de export kan de Exportthermometer gebruikt worden, maar kan ook teruggerepen worden naar de brondata: ERBO. De Exportthermometer is de enige bron die gegevens heeft over het exportpotentieel voor het MKB. Al met al is de Exportthermometer een geschikte bron voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB.

Tabel 8 Export in Exportthermometer (EIM)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	Export is directe export, dat wil zeggen bedrijven factureren zelf rechtstreeks aan het buitenland.
Gegevens	Mutatie van de export op basis van ERBO van Kamers van Koophandel. Bestemming naar landen op basis van CBS (Statistiek internationale handel en Internationale handel in diensten). Theoretisch exportpotentieel.
Wijze van verzameling	Input: ERBO, Statistiek internationale handel en Internationale handel in diensten.
Sectoren	Industrie: <ul style="list-style-type: none"> - voedings- en genotmiddelenindustrie - textiel-, kleding- en leder(waren)industrie - hout- en bouwmaterialenindustrie - papier- en kartonindustrie - grafische industrie - chemische industrie - rubber- en kunststofindustrie - basismetalenindustrie - metaalproductenindustrie - machine-industrie - elektrotechnische industrie - transportmiddelenindustrie - meubel- en overige industrie Handel, transport en zakelijke dienstverlening: <ul style="list-style-type: none"> - groothandel - transport - zakelijke dienstverlening - milieudienstverlening - overige dienstverlening
Grootteklassen	2-9, 10-19, 20-49, 50-100, >100 werkzame personen
Jaren	industrie: 1996-2005 diensten: 2003-2005

Bron: EIM.

MKB Beleidspanel

Het MKB Beleidspanel van EIM bestaat sinds 1999 en bevat een schat aan informatie over het MKB in Nederland. In de loop van de jaren hebben circa 4.500 ondernemingen aan het panel deelgenomen. Het betreft bereidwillige ondernemingen. Het MKB Beleidspanel benadert ondernemers in het MKB over actuele beleidsonderwerpen (zie Tabel 9). Jaarlijks worden ongeveer 1500-2.000 ondernemers ondervraagd. Een van de vragen betreft het wel of niet exporteren. De

samenstelling van het panel is gewogen naar sector en grootteklasse¹. Grote bedrijven ontbreken.

Op basis van het MKB Beleidspanel kan het aandeel exporteurs worden berekend. Sinds 2004 wordt ook gevraagd naar het aandeel van de exportomzet in de totale omzet. De ondernemers kunnen kiezen uit een aantal categorieën. Hierdoor kan alleen een ruwe inschatting gemaakt worden van de exportquote.

Tabel 9 Export in MKB Beleidspanel (EIM)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	Directe export (gefactureerde omzet aan het buitenland).
Gegevens	Aandeel exporteurs 1999-2006. Aandeel exportomzet in totale omzet: 2004-2006.
Wijze van verzameling	Telefonische enquête. Jaarlijks worden 1.500 - 2.000 ondernemers benaderd (totale panel 4.500 ondernemers).
Sectoren	industrie bouwnijverheid handel en reparatie horeca transport en communicatie financiële instellingen zakelijke dienstverlening overige commerciële dienstverlening Lager niveau beperkt beschikbaar (afhankelijk van celvulling).
Grootteklassen	1-9, 10-49, 50-99 (standaard) Aantal werkzame personen is bekend, dus verdere uitsplitsingen zijn mogelijk.
Jaren	1999-2006

Bron: EIM.

Conclusie: Export in het MKB Beleidspanel is gedefinieerd als de gefactureerde omzet aan het buitenland, de directe export (grondslag 3). Er kan onderscheid gemaakt worden naar grootteklasse en sector. Het panel is geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB als het gaat om het aandeel exporteurs. Wel moet goed naar de celvulling worden gekeken en dient de deelname aan het panel op vrijwillige basis te zijn.

¹ De steekproef is gestratificeerd naar 8 sectoren en 3 grootteklassen.

Starters- en jongebedrijvenpanel

Het Starterspanel 1998-2000, inmiddels jonge bedrijven, bestaat uit bedrijven die in de periode 1998-2000 met hun bedrijf zijn gestart. De bedrijven worden elk jaar telefonisch benaderd. Doel van het panelonderzoek is deze groepen door de jaren heen te volgen en te vergelijken, bijvoorbeeld ten aanzien van groei. Een ontwikkeling van het aantal exporterende bedrijven is moeilijk aan te geven, omdat alleen bereidwillige en nog actieve bedrijven meedoen. Er is geen inzicht in het overlevingspercentage van de bedrijven in het panel. Wel is van de huidige deelnemers een ontwikkeling aan te geven. Op dit moment nemen nog circa 600 ondernemers deel aan dit panel. Aangezien het startende bedrijven betreft, bestaat het panel grotendeels uit kleine bedrijven (zie Tabel 10).

Tabel 10 Export in Starters- en jongebedrijvenpanel, cohorten 1998-2000 (EIM)

<i>Item</i>	<i>Omschrijving</i>
Grondslag	Directe export (gefactureerde omzet aan het buitenland). Exporteert uw bedrijf: 2000-2006. Welk percentage van de omzet exporteert u gemiddeld?: 2000-2006. Exportomzet op basis van opgegeven omzet en exportpercentage. Echter niet exact te geven. Omzet gevraagd in omzetklassen.
Gegevens	Aandeel exporteurs 2000-2006. Omzetaandeel export; niveau moeilijker i.v.m. opgave omzet in omzetklassen. Ontwikkeling export alleen op basis van responderende bedrijven; omvang stoppers onduidelijk.
Wijze van verzameling	Enquête (ca. 600 deelnemers in 2006).
Sectoren	industrie bouwnijverheid autosector groothandel detailhandel horeca transport en communicatie financiële en zakelijke dienstverlening overige commerciële dienstverlening
Grootteklassen	Op basis van aantal werkzame personen zijn alle indelingen te maken. Echter het zijn veelal kleine bedrijven die deelnemen.
Jaren	1998-2006

Bron: EIM.

Conclusie: Door de opzet van het panel achten wij het Starters- en jongebedrijvenpanel niet geschikt voor de ontwikkeling van de Exportindex MKB. Hooguit kan het panel worden gebruikt om de exportprestaties van kleine bedrijven in te schatten.

2.8 Samenvatting

In de voorgaande paragrafen zijn diverse bronnen met exportgegevens tegen het licht gehouden. De grondslagen voor export in de diverse bronnen verschillen.

Globaal zijn drie grondslagen te onderscheiden. Het betreft:

- 1 De export van goederen en diensten
- 2 De bestemming van de in Nederland geproduceerde goederen en diensten
- 3 De door ondernemingen naar het buitenland gefactureerde omzet

In Tabel 11 geven we een samenvattend overzicht van de grondslagen van de verschillende bronnen. Daarnaast is aangegeven of het mogelijk is een onderscheid te maken naar MKB en sector.

Tabel 11 Overzicht exportgegevens van verschillende bronnen

<i>Bron</i>	<i>Grondslag</i>	<i>MKB</i>	<i>Sector</i>
CBS, Statistiek internationale handel	1	nee	nee
CBS, Nationale Rekeningen	2	nee	ja
CBS, Productiestatistieken	3	ja	ja
KvK, ERBO	3	ja	ja
Observatory for European SMEs	3	ja	ja
EIM, Kleinschalig Ondernemen	2	ja	ja
EIM, Exportthermometer	3	ja	ja
EIM, MKB Beleidspanel	3	ja	ja
EIM, Starters- en jongebedrijvenpanel	3	ja	ja

Alleen de export in de Statistiek Internationale handel (goederen en diensten) valt onder grondslag 1. Voor deze bron is het niet mogelijk om de MKB-export vast te stellen.

De Nationale Rekeningen en Kleinschalig Ondernemen hanteren grondslag 2. Voor de Nationale Rekeningen kan de MKB-export niet worden bepaald, maar bij Kleinschalig Ondernemen is dit wel mogelijk. Echter, voor Kleinschalig Ondernemen kan de goederen- en dienstenstroom van het MKB naar het buitenland nog wel benaderd worden, maar er is geen relatie tussen export en exporteur. Immers, een MKB-sector, bijvoorbeeld de MKB-industrie, kan wel goederen en diensten produceren die uiteindelijk bestemd zijn voor de buitenlandse markt, maar hoeft deze niet zelf te exporteren.

De overige bronnen hanteren grondslag 3. Alleen bij deze grondslag zijn export en exporteur aan elkaar te koppelen en kan de door de MKB-ondernemer zelf verzorgde export worden vastgesteld. Voor het vaststellen van de MKB-export zullen we deze bronnen moeten gebruiken.

Conclusie: De bronnen die geschikt zijn om mee te nemen bij de ontwikkeling van de Exportindex MKB zijn: Productiestatistieken (CBS), ERBO (KvK), Observatory for European SMEs, Exportthermometer (EIM), MKB Beleidspanel (EIM) en Starters en in beperkte mate het Starters- en jongebedrijvenpanel (EIM).

De Statistiek internationale handel en de Nationale Rekeningen (CBS) kunnen gebruikt worden om de totale omvang van de export vast te stellen.

3 Methode van vaststelling exportpositie MKB

3.1 Inleiding

In hoofdstuk 2 zijn de diverse bronnen met exportgegevens besproken. Voor het vaststellen van de exportpositie van het MKB en de ontwikkeling van de Export-index MKB zijn niet alle statistische bronnen geschikt. De bronnen die gebruikt kunnen worden zijn: Productiestatistieken (CBS¹), ERBO (KvK), Observatory for European SMEs, Exportthermometer (EIM) en MKB Beleidspanel (EIM). Elk van deze bronnen heeft zijn eigen beperkingen. De exportpositie van het MKB wordt gemeten aan de hand van vijf elementen, namelijk aantal exporteurs, directe export, exportquote, indirecte export en exportpotentieel. Bij de directe export betreft het de export die exporteurs zelf verzorgen en factureren. Bij de indirecte export wordt gebruik gemaakt van derden. Alvorens we tot een vaststelling van de exportpositie kunnen komen, moeten we weten welke gegevens in welke bronnen aanwezig zijn. Dit doen we in paragraaf 3.2. Daarna wordt ingegaan op de wijze van vaststelling van de aantallen exporteurs (paragraaf 3.3), de directe export (paragraaf 3.4), de exportquote (paragraaf 3.5), de indirecte export (paragraaf 3.6 en het exportpotentieel (paragraaf 3.7). In paragraaf 3.8 wordt kort ingegaan op de betrouwbaarheid van de cijfers. Paragraaf 3.9 vat het een en ander samen.

3.2 Exportpositie MKB in de bronnen

Een aantal bronnen zijn geschikt bevonden voor de ontwikkeling van de Export-index MKB. In deze paragraaf wordt gekeken of de gekozen bronnen informatie bevatten over het exportpotentieel, exporteurs en export. In Tabel 12 is een overzicht gegeven van exportgegevens zoals deze uit de diverse bronnen te halen zijn. Daarbij zijn alleen de bronnen meegenomen die naar de directe export kijken en onderscheid kunnen maken naar het MKB.

De enige bron voor het exportpotentieel is de Exportthermometer van EIM. Voor het aantal exporteurs en de export zijn meer bronnen beschikbaar. Welke van deze bronnen kan het beste gebruikt worden? Iedere bron heeft zijn eigen beperkingen. Aangezien sommige bronnen niet volledig dekkend zijn, zullen deze gegevens uit andere bronnen komen of bijgeschat worden. Zo beschikt de ERBO niet over bedrijven met minder dan twee werkzame personen en ontbreken enkele sectoren, zoals de financiële sector. Om het aantal exporteurs en de omvang van de export voor het MKB vast te stellen moet een combinatie worden gezocht van diverse bronnen. Ook zullen de totalen zo veel mogelijk vanuit de deelsectoren worden opgebouwd. Dit levert uiteindelijk de meest betrouwbare resultaten. In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de vaststelling van de exportpositie.

¹ In de toekomst is het wellicht mogelijk de Statistiek internationale handel te koppelen aan bedrijven. Momenteel wordt dit nog onderzocht.

Tabel 12 Exportpositie MKB in de verschillende bronnen

<i>Bron</i>	<i>aantal exporteurs of aandeel exporteurs</i>	<i>export of exportquote</i>	<i>exportpotentieel</i>
CBS, Productiestatistieken	-	+	-
KvK, ERBO	+	+	-
Observatory of European SMEs	+	-	-
EIM, Exportthermometer	-	+	+
EIM, MKB Beleidspanel	+	+	-
EIM, Starters- en jongebedrijvenpanel	+	+	-

+ *aanwezig*

- *niet aanwezig*

Bron: EIM.

3.3 Vaststelling aantal exporteurs

De belangrijkste bron voor het vaststellen van het aantal exporteurs vormt ERBO van de Kamers van Koophandel. Deze enquête geeft voor de meeste sectoren per grootteklasse de aantallen exporteurs. De ERBO geeft in de tijd echter geen stabiel beeld van de aantallen. Toch kan de ERBO gebruikt worden om stabiliteit te creëren. Er is voor gekozen om voor elk jaar voor iedere sector en iedere grootteklasse uit te gaan van het percentage exporteurs uit ERBO. Dit percentage is vervolgens gekoppeld aan de bedrijvenpopulatie zoals het CBS deze hanteert. Het resultaat is een consistent beeld van het aantal exporteurs.

De ERBO mist één grootteklasse, namelijk bedrijven met 1 werkzame persoon, en er ontbreken sectoren. Om toch het aantal exporteurs voor het totale bedrijfsleven vast te stellen zijn enkele aanvullingen gedaan.

Aanvulling 1: bedrijven met 1 werkzame persoon

Om het aantal exporterende bedrijven met 1 werkzame persoon vast te stellen is naar twee bronnen gekeken: ERBO 1999 en het MKB Beleidspanel.

1 In ERBO 1999 werd de groep bedrijven met 1 werkzame persoon nog meegenomen. In ERBO 2000 werd voor het eerst gekeken naar de groep bedrijven met twee of meer werkzame personen. Het percentage exporteurs in 1999 in de grootteklasse 1-9 werkzame personen volgens ERBO 1999 is vastgesteld. Dit percentage is vergeleken met het percentage exporteurs in 1999 volgens ERBO 2000 in de grootteklasse 2-9 werkzame personen. Beide percentages zijn gerelateerd aan de groep bedrijven met 1-9 werkzame personen respectievelijk 2-9 werkzame personen volgens het CBS. Door naar het verschil te kijken kon het aantal exporterende bedrijven met 1 werkzame persoon worden vastgesteld.

De uitkomsten zijn plausibel. Voor de sectoren die in ERBO aanwezig zijn ligt het percentage exporteurs op 8% voor de groep bedrijven met 1 werkzame

persoon tegen 9,5% voor de bedrijven 2-9 werkzame personen¹. Voor de latere jaren is de verandering in het percentage exporteurs in de grootteklasse 2-9 werkzame personen meegenomen voor de verandering in de tijd.

- 2 Ook het MKB Beleidspanel bevat informatie over het aantal exporteurs. In 2003 telde dit panel bijna 1.500 bedrijven, waarvan 570 met 1 werkzame persoon. In 2004 is de populatie opgehoogd tot ruim 2.000 bedrijven, waarvan 770 bedrijven met 1 werkzame persoon, en in 2006 tot 2.100 bedrijven, waarvan 600 met 1 werkzame persoon. Exclusief landbouw ligt het percentage exporteurs voor bedrijven met 1 werkzame persoon in dit panel stabiel op 15% en voor bedrijven met 2-9 werkzame personen op 20%. Voor beide grootteklassen liggen de percentages overigens ver boven die van ERBO. Voor de drie vermelde jaren zijn voor het totaal de percentages gelijk. Dit geldt echter niet voor de sectoren. Binnen de sectoren zijn de verschillen per jaar groot. Per sector zijn de aantallen bedrijven in de steekproef echter beperkt.

Uiteindelijk is ervoor gekozen om het aantal exporteurs met 1 werkzame persoon op basis van de ERBO vast te stellen. De reden hiervoor is dat de steekproefpopulatie van ERBO voor bedrijven met 1 werkzame persoon groter is. De steekproef van ERBO telde in 1999 meer dan 10.000 bedrijven met 1 werkzame persoon. Voor 2-9 werkzame personen bestond de steekproef uit 15.000 à 20.000 bedrijven. De uitkomsten van ERBO lijken betrouwbaarder. Het MKB Beleidspanel is overigens een panelbestand. Doorgaans zijn in een panel de beter presterende bedrijven oververtegenwoordigd, wat al snel leidt tot een overschatting.

De invloed van het aantal exporteurs met 1 werkzame persoon blijkt behoorlijk bepalend te zijn binnen het totaal aantal exporteurs. Het aandeel van exporteurs met 1 werkzame persoon in het totaal aantal exporteurs was in 2000 nog 29% en liep vervolgens op in 2006 naar 38% (zie ook paragraaf 2.1). Dit komt vooral door nieuwe bedrijven die er bij komen. Nieuwe bedrijven tellen bij de start veelal slechts 1 werkzame persoon. Ook krimpende bedrijven spelen een rol. Deze krimpers kunnen terugvallen naar een lagere grootteklasse. Al met al is in de afgelopen jaren een flinke toename geweest van het aantal bedrijven met 1 werkzame persoon. Het aandeel van exporteurs met 1 werkzame persoon in het totaal aantal bedrijven met 1 werkzame persoon liep veel minder snel op: van 6,2% in 2000 naar 6,9% in 2006.

Aanvulling 2: ontbrekende sectoren

In ERBO ontbreken enkele sectoren. Het betreft hier de sectoren olie- en gaswinning, openbaar nut, financiële dienstverlening, onderwijs, overheid en zorg. Voor deze sectoren moet naar een andere invulling gezocht worden om het aantal exporteurs te bepalen. Per ontbrekende sector zullen we aangegeven op welke wijze dit gedaan is.

¹ Bij de grootteklasse 1 werkzame persoon in de landbouw is de veronderstelling gemaakt dat alleen tuinbouwbedrijven en gemengde bedrijven zelf exporteren. In het Handelsregister van de Kamers van Koophandel zijn de tuinbouwbedrijven en in iets mindere mate de gemengde bedrijven een goede weergave van de feitelijke populatie. Veeteeltbedrijven staan bijna niet ingeschreven, terwijl verder bij de akkerbouw hoofdzakelijk de grote bedrijven geregistreerd staan. Bij de geregistreerde kleine veeteelt- en akkerbouwbedrijven komt export vrijwel niet voor.

- 1 Bij de delfstoffenwinning ontbreekt bij ERBO de aardgas- en oliewinning (SBI 111). Het betreft hier volgens het CBS (afgerond) 40 bedrijven, waarvan 35 met 1 werkzame persoon en 5 met 100 en meer werkzame personen. Blijkens het Handelsregister van de Kamers van Koophandel is er in deze sector één onderneming met 100-249 werkzame personen en zijn er 2 met 250 en meer werkzame personen. Deze grote bedrijven zullen zeker exporteren. Voor de overige delfstoffenwinning wordt uitgegaan van het percentage exporteurs volgens ERBO.
- 2 Bij de openbare nutsbedrijven is verondersteld dat alleen de bedrijven vanaf 100 werkzame personen exporteren. Bij de grootteklasse 100-249 werkzame personen is een percentage van 33% verondersteld en bij de grootteklasse 250 en meer werkzame personen is dat 50%.
- 3 Bij de financiële sector is verondersteld dat alle grote bank- en verzekeringsmaatschappijen exporteren. Voor de MKB-bedrijven (vooral financiële tussenpersonen) is gebruik gemaakt van het percentage exporteurs, zoals naar voren komt in het MKB Beleidspanel.
- 4 Bij onderwijs is verondersteld dat alleen de instellingen voor hoger onderwijs exporteren (aanbieden van onderwijs voor buitenlanders).
- 5 Bij de overheid is verondersteld dat de internationaal georiënteerde ministeries beperkt exporteren.
- 6 De Nationale Rekeningen geven bij de sector zorg en welzijn aan dat er geen export is. Derhalve is het aantal exporteurs voor deze sector op 0 gezet.

3.4 Vaststelling directe export

Voor de vaststelling van de waarde van de door bedrijven zelf geëxporteerde goederen en diensten, de directe export, zijn drie bronnen gehanteerd: de ERBO, de Productiestatistiek en de Nationale Rekeningen. De werkwijze is hieronder nader uitgewerkt.

- a. De Productiestatistiek is gebruikt voor de sectoren industrie, bouwnijverheid, groothandel en transportsector. Deze statistiek hanteert doorgaans drie grootteklassen: 1-9 werknemers, 10-99 werknemers en 100 en meer werknemers. De export heeft meestal betrekking op de hoofdactiviteit. De statistiek is beschikbaar voor de jaren 2000-2004. Om tot een verdere desaggregatie van de grootteklassen te komen, is met gewichten gewerkt die gebaseerd zijn op de personeelsomvang van die grootteklassen en het percentage exporteurs.
- b. Voor de andere sectoren is, voor zover aanwezig, als basis ERBO gebruikt. Omdat ERBO door de jaren heen geen stabiel niveau geeft, is voor één jaar per sector en grootteklasse het niveau vastgesteld. Dit is gedaan op basis van de exportwaarde per bedrijf uit ERBO en het werkelijke aantal exporteurs (zie paragraaf 3.3). Vervolgens is de directe export per bedrijf jaarlijks aangepast op basis van ERBO. Vermenigvuldiging met het werkelijke aantal exporteurs levert dan de directe exportwaarde op.
- c. Om macro zo dicht mogelijk bij het nationale exportcijfer te komen zijn de sectortotalen, met uitzondering van de landbouw, industrie en handelssectoren, naast die van de Nationale Rekeningen gelegd en is het verschil naar rato over de grootteklassen verdeeld.
- d. Voor de sectoren industrie, transport en zakelijke diensten is nog een bij-schatting gemaakt voor de handelsactiviteiten. Hiervoor zijn de bij die sectoren in de Nationale Rekeningen vermelde handelsmarges vermenigvuldigd met het exportpercentage van de handelsmarge, en die zijn weer vermenig-

vuldigd met de quote handelsverkoop/handelsmarge uit de Productiestatistieken.

- e. Voor de delfstoffenwinning, waar in het grootbedrijf de olie- en aardgaswinning in ERBO ontbreekt, is verondersteld dat de exportwaarde van de olie- en aardgaswinning uit de Nationale Rekeningen volledig toevalt aan de grootteklasse 250 en meer werkzame personen¹.
- f. Om bij het openbaar nut en het onderwijs te komen tot een grootteklasseverdeling is met gewichten gewerkt op basis van de personeelsomvang van die grootteklassen en het percentage exporteurs.
- g. Bij de financiële dienstverlening is verondersteld dat de directe export van de banken en verzekeringsmaatschappijen uit de Nationale Rekeningen volledig betrekking heeft op bedrijven van 100 en meer werkzame personen en die van de financiële tussenpersonen op de bedrijven <100 werkzame personen². Om te komen tot een verdere onderverdeling naar grootteklassen is met gewichten gewerkt op basis van de personeelsomvang van die grootteklassen en het percentage exporteurs.
- h. In de sector cultuur is het verschil tussen de gecorrigeerde ERBO en de Nationale Rekeningen niet verdeeld over de grootteklassen, maar volledig toegevoegd aan de grootteklasse 250 en meer werkzame personen. Deze grootteklasse gaf in ERBO maar een beperkte directe exportwaarde, terwijl hierin diverse grote televisieproducenten zitten die veel exporteren.

Voor de randtotalen is gebruik gemaakt van de Nationale Rekeningen³. Deze randtotalen zijn gelijk aan de Statistiek internationale handel. Het exportdeel van de handelsmarge bedraagt in 2005 circa € 23,2 miljard. Voor de industrie, transport en zakelijke diensten is deze handelsmarge toe te rekenen aan sectoren en grootteklassen. Voor de overige sectoren is dit niet mogelijk, of is de omvang van de handelsmarge klein. De wederuitvoer bedraagt ruim € 116 miljard. Deze wordt in de statistieken slechts ten dele bij sectoren (vooral de groothandel en transportsector) en grootteklassen geregistreerd. Om deze reden blijft een deel van de directe export niet aan sectoren toegerekend. In 2005 betreft het 9% van de totale directe export.

3.5 Vaststelling exportquote

Het belang van de directe export wordt afgemeten aan de omvang van de directe export in relatie tot de omzet (de exportquote). Voor de vaststelling van de exportquote zijn twee elementen nodig: de directe export en de omzet. De vaststelling van de directe export is in paragraaf 3.4 besproken. De omzet naar sector en grootteklasse is de ontbrekende factor.

¹ In de Input-Outputtabel van de Nationale Rekeningen wordt de olie- en aardgaswinning apart onderscheiden.

² In de Input-Outputtabel van de Nationale Rekeningen worden de banken, het verzekeringswezen en de financiële tussenpersonen apart onderscheiden.

³ De posten consumptie van buitenlanders in Nederland en de verkoop van gebruikte vaste activa (in 2005 samen € 9,9 miljoen) zijn buiten de beschouwing gebleven.

De belangrijkste bronnen voor het vaststellen van de omzet zijn de Productiestatistiek van het CBS en de database 'Reeksen kerngegevens MKB'¹ van EIM. Helaas ontbreken voor de landbouw, de delfstoffenwinning, het openbaar nut en de quartaire sector de grootteklassegegevens. Beide bronnen hebben als nadeel dat de grootteklasseverdeling beperkt blijft tot drie grootteklassen (minder dan 10 werkzame personen, 10 tot 100 werkzame personen, 100 of meer werkzame personen). Voor de nadere verbijzondering naar grootteklassen is de werkgelegenheid als verdelingsmaatstaf gebruikt. Om de werkgelegenheid per grootteklasse vast te stellen is per grootteklasse de gemiddelde bedrijfsgrootte, ontleend aan ERBO, vermenigvuldigd met het aantal bedrijven in de grootteklassen. De werkgelegenheid van het grootbedrijf (≥ 100 werkzame personen) is steeds restpost. Is de totale werkgelegenheid van de bedrijven met 100 of meer werkzame personen bekend, dan is de werkgelegenheid van het grootbedrijf berekend door de werkgelegenheid van de bedrijven van 100- <250 werknemers hierop in mindering te brengen. Zijn in het geheel geen grootteklassen bekend, dan is voor de totale werkgelegenheid in de sector het cijfer uit de Arbeidsrekeningen van het CBS gebruikt en is hierop de berekende werkgelegenheid van alle andere grootteklassen in mindering gebracht. Om de werkgelegenheid als verdeelsleutel voor de omzet te kunnen gebruiken is noodzakelijkerwijs de veronderstelling gemaakt dat er geen grote verschillen zijn in omzet per werkende tussen de nadere verbijzonderingen van de drie standaard grootteklassen (klein, midden en groot). Voor de ontbrekende sectoren in ERBO is de gemiddelde bedrijfsgrootte genomen van de naast bijliggende sectoren in ERBO. Voor de financiële dienstverlening is dat de zakelijke dienstverlening, voor de overheid en het onderwijs is dat de sector cultuur en voor de zorg de overige dienstverlening.

3.6 Vaststelling indirecte export

Bedrijven in producerende sectoren, zoals de landbouw en de industrie, hoeven hun vervaardigde goederen niet zelf aan het buitenland te verkopen. Bij indirecte export maakt de onderneming bij de export gebruik van derden, zoals de groothandel of agenten. In Figuur 1 wordt het verschil tussen indirecte export en directe export duidelijk gemaakt. De omzet van een bedrijf is grofweg uit te splitsen in twee componenten. De eerste component is de verkoop van producten en/of diensten in Nederland: de binnenlandse omzet. Van deze binnenlandse omzet kan een deel alsnog wegvloeien naar het buitenland. Bijvoorbeeld een landbouwbedrijf verbouwt wortelen. De oogst wortelen wordt op een veiling verkocht aan de groothandel. De groothandel verkoopt vervolgens de wortelen in het buitenland. In dit geval spreken we van indirecte export². Immers het landbouwbedrijf maakt gebruik van derden om de wortelen te exporteren. De tweede component van de omzet betreft de directe export. Bedrijven verkopen dan hun goederen en diensten gelijk aan het buitenland.

¹ De dataset bestaat uit realisaties en ramingen van 23 sectoren uit de Nederlandse economie naar 3 grootteklassen. De realisaties lopen vanaf 1997 tot 2003; de ramingen zijn het vervolg van deze reeks en hebben in principe betrekking op de korte termijn van $t-1$, t en $t+1$. Er wordt een beeld gegeven van de economische ontwikkeling tegen de achtergrond van gepubliceerde macro-economische ontwikkelingen van het CPB.

² Voor de intermediairs is dit overigens wel directe export. Het is immers de groothandel die aan het buitenland verkoopt. Derhalve mag macro-economisch de indirecte export niet bij de directe export worden opgeteld.

In de Nationale Rekeningen van het CBS omvat de export van de producerende sectoren landbouw en industrie zowel de directe als de indirecte export. De indirecte export is dan op basis van producentenprijzen meegenomen (dit is exclusief de marge voor de intermediair). Bij de intermediair, de groothandel, wordt alleen de marge op de geëxporteerde goederen geboekt.

Figuur 1 Relatie directe export en indirecte export

Bron: EIM, 2007.

De indirecte export is voor de relevante sectoren bepaald door het verschil te nemen van de geregistreeerde export uit de Nationale Rekeningen en de vastgestelde directe export (zie paragraaf 3.4)¹. De indirecte export is, zoals hiervoor is aangegeven, relevant voor de landbouw en visserij en de industrie. Bedrijven in deze sectoren maken vaak gebruik van de groothandel of de intermediair om hun producten te verkopen. De Nationale Rekeningen hanteren echter geen grootteklassen. In het kader van Kleinschalig Ondernemen heeft EIM in het begin van de jaren negentig een schattingsmethodiek ontwikkeld voor de vaststelling van de indirecte export. Deze methodiek is ook hier toegepast.

Om de indirecte export te kunnen verdelen over de grootteklassen is de veronderstelling gemaakt dat de exporterende groothandel bij de verkopen van producten naar het buitenland geen voorkeur heeft voor bepaalde bedrijven. Zij verkopen die goederen waar vraag naar is, ongeacht de bedrijfsherkomst. Deze veronderstelling maakt het mogelijk om tot een verdeling te komen. Onder deze gemaakte veronderstelling gaat namelijk per sector voor elke grootteklasse hetzelfde percentage van de binnenlandse omzet (dit is het verschil tussen omzet en directe export) alsnog naar het buitenland. Bij de landbouw en visserij schommelt dit percentage rond de 35% en bij de industrie rond de 16%. Landbouwproducten komen meer langs indirecte weg in het buitenland dan industriële producten. De uitwerking is verder dat de indirecte export als percentage van de totale export bij kleine bedrijven doorgaans hoger is dan bij grotere bedrijven.

3.7 Vaststelling exportpotentieel

De Exportthermometer van EIM is de enige bron die uitspraken doet over het exportpotentieel van het MKB. Het MKB is in de Exportthermometer gedefinieerd als ondernemingen met minder dan 100 werkzame personen. In 1991 is een methode ontwikkeld om het theoretische exportpotentieel van het MKB op meer verfijnde manier dan tot dan toe te berekenen. Het belangrijkste uitgangspunt is

¹ Wel zijn om de vergelijking zuiver te houden de handelsverkopen in deze sectoren in mindering gebracht. Handelsverkopen worden in de Nationale Rekeningen immers slechts op margebasis meegenomen.

dat niet-exporteurs in aanleg hetzelfde percentage van de omzet kunnen exporteren als hun exporterende collega's *binnen dezelfde branche en binnen dezelfde grootteklasse*. Bijvoorbeeld: 'Met welk bedrag zou de Nederlandse industriële export kunnen toenemen als een niet-exporterend constructiebedrijf met een werkgelegenheid van 40 werkzame personen eenzelfde deel van de omzet zou exporteren als exporterende constructiebedrijven met 10-100 personeelsleden?'. Er wordt bij het theoretisch exportpotentieel niet gekeken naar exporteurs die meer kunnen exporteren. Ook is geen rekening gehouden met indirecte export.

Voor de berekening van het exportpotentieel gebruikt EIM de ERBO. Hierdoor is het exportpotentieel alleen beschikbaar voor bedrijven vanaf twee werkzame personen (zie paragraaf 2.3). Ter toelichting van de berekening van het theoretisch exportpotentieel is Tabel 13 als fictief voorbeeld opgenomen. De gegevens over het exportvolume (tweede kolom) zijn direct afkomstig uit de ERBO-dataset. De exportquote in kolom 3 ontstaat door het exportvolume door de totale omzet van de sector en grootteklasseniveau te delen. Kolom 4 bestaat uit het quotiënt van de totale export en de totale omzet van de exporteurs. De ontwikkeling van de export behoeft geen nader betoog. Het theoretisch exportpotentieel wordt verkregen door vermenigvuldiging van de exportquote van de exporterende bedrijven met de omzet van niet-exporterende bedrijven.

Tabel 13 Voorbeeld berekening theoretisch exportpotentieel, 1996

(1) <i>grootteklasse aantallen werk- zame personen</i>	(2) <i>export- volume x 1 miljoen</i>	(3) <i>export- quote %</i>	(4) <i>exportquote exporteurs %</i>	(5) <i>ontwikkeling export % t.o.v. voor- afgaand jaar</i>	(6) <i>theoretisch exportpotentieel x 1 miljoen</i>
2-<10	340	14	28	15	340
10-<20	461	20	34	7	327
20-<50	1.925	35	42	8	420
50-<100	2.045	41	44	3	142
MKB*	4.771	31	40	6	1.229
grootbedrijf*	7.204	50	80	6	6.505
totaal	11.975	44	51	6	1.695

* MKB 2-<100 werkzame personen en grootbedrijf 100 of meer werkzame personen.

Bron: EIM.

Het theoretisch exportpotentieel naar grootteklasse is beschikbaar voor de industrie. Het meest recente beschikbare jaar is 2005. Ook voor de groothandel en zakelijke diensten is het exportpotentieel bepaald. Voor deze sectoren geldt dat het exportpotentieel beschikbaar is voor de jaren 2003 tot en met 2005.

3.8 Betrouwbaarheid

Om het aantal exporteurs in en de export van het MKB vast te stellen is gewerkt vanuit 17 sectoren en 7 grootteklassen. In totaal zijn $17 \times 7 = 289$ cellen gebruikt voor de vaststelling. Omdat veel deelactiviteiten zijn onderscheiden gaat de 'Wet

van de grote aantallen' op. Overschatting van de ene activiteit wordt gecompenseerd door onderschatting van de andere activiteit. Door een aantal bronnen te combineren worden voor het totale MKB stabiele en betrouwbare cijfers verkregen. De foutenmarge voor de exportindex wordt ingeschat op 0,5 à 1%- punt¹.

3.9 Samenvatting

Diverse bronnen geven cijfers over de exportpositie van het MKB. Voor het vaststellen van het aantal exporteurs, de directe export, de exportquote en de indirecte export zijn diverse stappen nodig. Doordat grootteklassen en/of sectoren ontbreken in een bron, zijn enkele aanvullingen of aannames nodig. Stabiele en betrouwbare cijfers worden verkregen door een aantal bronnen te combineren. Voor de vaststelling van het aantal exporteurs wordt gebruik gemaakt van de ERBO en het MKB Beleidspanel in combinatie met de Statistiek van het aantal ondernemingen. Voor de vaststelling van de directe export zijn drie bronnen benut: de ERBO, de Productiestatistieken en de Nationale Rekeningen. Voor het vaststellen van de exportquote wordt teruggegrepen naar de vastgestelde directe export. De omzet wordt bepaald door onder andere de Productiestatistieken en 'Reeksen kerngegevens MKB' te combineren. De indirecte export is vastgesteld door het verschil te bepalen tussen de geregistreerde export uit de Nationale Rekeningen en de vastgestelde directe export. Voor het bepalen van het exportpotentieel kan teruggegrepen worden naar de Exportthermometer van EIM.

¹ Voor de ERBO-enquête ligt de nauwkeurigheidsmarge voor de ontwikkeling op 0,8%. Zie hiervoor de publicatie 'Het bedrijfsleven in Nederland in 2006' van de KvK, bijlage 3.

Bijlage I Definities gehanteerde begrippen

Aandeel exporteurs

Het aantal exporteurs als percentage van het totaal aantal ondernemingen.

Afzet

De afzet is gelijk aan de omzet, verminderd met de inkoopwaarde van de handelsomzet. In de niet-handelssectoren is dit gelijk aan de tegen verkoopprijzen berekende marktwaarde van goederen en diensten (van binnenlandse herkomst). In de handel (groothandel, detailhandel en handel in auto's) is de afzet gelijk aan de brutomarge.

Centraal Economisch Plan

Het Centraal Economisch Plan (CEP) en de Macro Economische Verkenning (MEV) zijn jaarlijkse uitgaven van het CPB, die respectievelijk in april en in september worden gepubliceerd. In beide publicaties worden de economische vooruitzichten voor het lopende en het komende jaar gepresenteerd.

Diensten

Producten die niet tastbaar zijn, zoals horeca, handel, transport, zorg, overheid.

Directe export

Directe verkoop van producten en diensten door Nederlandse bedrijven aan buitenlandse afnemers. Bij directe export wordt het product of de dienst direct zonder tussenkomst van derden aangeboden/geleverd aan de eindverbruiker in het buitenland. Op deze manier wordt de bewerking van de markt in eigen hand gehouden. De directe export wordt ook wel aangeduid als gefactureerde omzet aan het buitenland.

Doorvoer

De goederenstroom die, op weg van het ene naar het andere land, over Nederlands grondgebied vervoerd wordt maar in buitenlands bezit blijft. De doorvoer maakt, anders dan de wederuitvoer, geen deel uit van de invoer en de uitvoer.

Exportaandeel t.o.v. totale export

Het exportaandeel naar een bepaald land/werelddeel t.o.v. de totale export.

Exportpotentieel (theoretisch)

Het aandeel van de omzet van niet-exporterende bedrijven dat geëxporteerd zou worden als zij een even groot aandeel van de omzet zouden exporteren als hun exporterende collega's. Export is directe export, dat wil zeggen bedrijven factureren zelf rechtstreeks aan het buitenland. Exporterend bedrijf: indien opgegeven in de ERBO-enquête dat er export is.

Exportquote

Het aandeel van de totale omzet dat geëxporteerd wordt.

Exportquote van exporteurs

Het aandeel van de export in de totale omzet van de exporterende bedrijven.

Goederen

Tastbare producten, zoals voedingsmiddelen, duurzame consumptieartikelen en machines.

Grootbedrijf

Onderneming met ten minste 250 werkzame personen.

Groot middenbedrijf

Onderneming met 50 of meer werkzame personen en minder dan 100 werkzame personen.

Handelsmarge

Omzet van de handelsverkopen minus de inkoopwaarde van de verkopen.

Indirecte export

Bij deze vorm van exporteren maakt de onderneming gebruik van derden. Voorbeelden hiervan zijn onder andere importeurs (onderdeel van de groothandel) en agenten.

Integrale waarneming

Gegevensverzameling door de benadering van alle eenheden (personen, huishoudens, bedrijven etc.) in een populatie.

Kleinbedrijf

Onderneming met minder dan 10 werkzame personen.

Klein middenbedrijf

Onderneming met 10 of meer werkzame personen en minder dan 20 werkzame personen.

Macro Economische Verkenning

Zie Centraal Economisch Plan.

Middelgroot bedrijf

Onderneming met 100 of meer werkzame personen en minder dan 250 werkzame personen.

Middelgroot middenbedrijf

Onderneming met 20 of meer werkzame personen en minder dan 50 werkzame personen.

Middenbedrijf

Onderneming met 10 of meer werkzame personen en minder dan 100 werkzame personen.

MKB (Midden- en kleinbedrijf)

Onderneming met minder dan 250 werkzame personen.

Nationale Rekeningen

Het statistische systeem waarmee de Nederlandse economie in kaart wordt gebracht. Ook wel de nationale boekhouding genoemd.

Omzet

De verkoopwaarde van goederen en diensten (exclusief BTW), alsmede de waarde van de zelfvervaardigde producten voor eigen gebruik. Deze post wordt niet in de Nationale Rekeningen gehanteerd.

Prijsmutatie

Prijsverandering van (een pakket van) goederen of diensten. De prijsmutatie en de volumemutatie bepalen de waardemutatie van een variabele.

SITC - Standaard Classificatie voor de Internationale Handel

De SITC is door de VN gemaakt om de internationale vergelijkbaarheid te bevorderen van de statistieken van de internationale handel. De SITC heeft een onderverdeling tot vijf digits.

Standaard Bedrijfsindeling (SBI) 1993

De Nederlandse hiërarchische indeling van economische activiteiten die vanaf 1993 door het CBS wordt gebruikt om bedrijfseenheden te rubriceren naar hun hoofdactiviteit. De SBI '93 kent zes niveaus, waarvan de beide hoogste niveaus (secties en subsecties) door letters en de lagere niveaus (afdelingen, groepen, klassen en subklassen) door cijfers worden aangeduid.

Uitvoer/export van diensten

De diensten die door ingezetenen aan het buitenland worden verleend. Uitvoer van diensten heeft onder meer betrekking op Nederlandse vervoersdiensten in het buitenland, aan buitenlandse bedrijven geleverde havendiensten en verder op uitgaven van buitenlandse toeristen en diplomaten in Nederland.

Uitvoer/export van goederen

Alle goederen die bestemd zijn voor gebruik of verbruik buiten Nederland. Het gaat hierbij om goederen die in ons land vervaardigd zijn of die hier oorspronkelijk zijn ingevoerd. Tot de uitvoer behoren ook tijdelijk uitgevoerde goederen die

in opdracht van een ingezetene in het buitenland een behandeling ondergaan (passieve loonveredeling).

Uitvoerwaarde diensten (handel)

De waarde van door Nederlandse bedrijven aan het buitenland geleverde diensten volgens de statistieken van de internationale handel. De uitvoer van diensten omvat onder meer de diensten van Nederlandse vervoerbedrijven in het buitenland, aan het buitenland bewezen havendiensten, scheepsreparatie en de uitvoering van werken in het buitenland door Nederlandse aannemers. Onder de uitvoer vallen eveneens de bestedingen in Nederland door buitenlandse toeristen, grensbewoners en diplomaten.

Uitvoerwaarde goederen (handel)

De waarde van de door ingezetenen aan het buitenland geleverde goederen volgens de statistieken van de internationale handel. Dit is de waarde, inclusief vracht- en verzekeringskosten tot aan de Nederlandse grens. Hierbij kan sprake zijn van goederen die in Nederland zijn voortgebracht of vervaardigd, maar ook van aanvankelijk ingevoerde goederen. Tot de uitvoer behoren ook tijdelijk uitgevoerde goederen die in opdracht van een ingezetene in het buitenland een behandeling ondergaan (passieve loonveredeling). De uitvoerwaarde goederen (handel) wijkt af van de waardering van de uitvoer in de Nationale Rekeningen.

Volumemutatie

Het gewogen gemiddelde van de veranderingen in de hoeveelheid en de kwaliteit van de onderdelen van een bepaalde goederen- of dienstentransactie of saldi-transactie. De volumemutatie bepaalt samen met de prijsmutatie de waardemutatie.

Waardemutatie

De ontwikkeling van de waarde van een variabele. Deze ontwikkeling kan worden opgesplitst in een prijsmutatie en een volumemutatie.

Wederuitvoer

De goederen die via Nederland vervoerd worden en daarbij (tijdelijk) eigendom worden van een ingezetene, zonder dat significant industriële bewerking plaatsvindt. Wederuitvoer betreft onder andere goederen die door Nederlandse distributiecentra worden ingeklaard en uitgeleverd aan andere (Europese) landen. De wederuitvoer maakt, anders dan de doorvoer, wel deel uit van de invoer en de uitvoer.

Bijlage II Sectorindeling

	SBI
- Landbouw, bosbouw en visserij	01-05 (sectie A/B)
- Delfstoffenwinning	10-14 (sectie C)
- Industrie	15-37 (sectie D)
- Openbaar nut	40-41 (sectie E)
- Bouwnijverheid	45 (sectie F)
- Autobedrijven	50
- Groothandel	51
- Detailhandel	52
- Horeca	55
- Transport, opslag en communicatie	60-64 (sectie I)
- Financiële diensten	65-67 (sectie J)
- Zakelijke diensten en verhuur roerende goederen	71-72, 74
- Overige commerciële diensten	93
- Overheid	75 (sectie L)
- Onderwijs	80 (sectie M)
- Zorg	85 (sectie N)
- Cultuur, recreatie en milieudienstverlening	90-92

Bijlage III Tabellen exportgegevens uit diverse bronnen

CBS, Statistiek internationale handel

Tabel 14 Statistiek internationale handel (CBS), uitvoer van goederen (totaal landen), 2005*

<i>SITC</i>	<i>Uitvoerwaarde (x 1.000 euro)</i>
Totaal goederen	281.300.142
0 Voeding en levende dieren	32.429.684
00 Levende dieren m.u.v. vis, schaaldieren	1.287.409
001 Levende dieren m.u.v. vis, schaaldieren	1.287.409
01 Vlees en vleesproducten	5.461.876
011 Vlees van runderen	1.685.548
012 Ander vlees en eetb. slachtafvallen	2.853.614
016 Vlees en eetbare slachtafvallen	449.422
017 Bereid. en conserven v. vlees n.a.g.	473.292
02 Zuivelproducten en eieren	4.668.446
022 Melk, room en melkproducten	1.506.158
023 Boter en ander melkvet	517.897
024 Kaas en wrongel	2.091.095
025 Vogeleieren; ovoalbumine	553.296
03 Vis, schaal- en weekdieren en bereid.	2.175.768
034 Vis; vers, gekoeld of bevroren	1.320.581
035 Vis; gedroogd, gerookt of gezouten	80.090
036 Schaal- en weekdieren	452.525
037 Bereid. v. vis, schaal- en weekdieren	322.572
04 Granen en graanproducten	1.378.065
041 Tarwe en mengkoren; niet gemalen	45.346
042 Rijst	84.262
043 Gerst; niet gemalen	62.001
044 Mais, niet gemalen	66.406
045 Andere granen; niet gemalen.	28.201
046 Meel en bloem (tarwe of mengkoren)	53.414
047 Meel en bloem van andere granen	15.303
048 Graanpreparaten	1.023.132

* Slechts een klein deel van de totale tabel uit de Statistiek internationale handel is gepresenteerd. De totale tabel is zeer uitgebreid. Voor de volledige tabel zie <http://statline.cbs.nl>.

Bron: CBS, Statistiek internationale handel.

Tabel 15 Statistieke Internationale handel in diensten (CBS), uitvoer van diensten (totaal landen), 2005

<i>Diensten</i>	<i>Uitvoerwaarde (x 1.000 euro)</i>
Totaal diensten	73.998
Vervoersdiensten	17.257
Zeevaart	7.666
Luchtvaart	7.141
Wegvervoer	1.621
Reizen	8.421
Zakenreizen	2.782
Privé-reizen	5.639
Communicatiediensten	3.024
Bouwdiensten	2.217
Verzekeringsdiensten	362
Financiële diensten	867
Computer- en informatiediensten	2.997
Royalty's en licentierechten	8.234
Overige zakelijke diensten	28.364
Div. zakel., prof. en techn. diensten	24.628
Speur- en ontwikkelingswerk	3.731
Intraconcerndiensten n.e.g.	12.759
Pers., cult. en recreatieve diensten	727
Overheidsdiensten n.e.g.	1.527
Overheidsdiensten n.e.g.	1.527

Bron: CBS, Statistiek Internationale handel in diensten.

CBS, Nationale Rekeningen

Tabel 16 Nationale Rekeningen (CBS), uitvoer van goederen en diensten naar bedrijfstakken, 1995-2005

TABEL M 15

Uitvoer van goederen en diensten naar bedrijfstakken

	1995	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*
<i>mln euro</i>							
Uitvoer van goederen en diensten	181 219	292 916	301 216	298 450	300 498	325 686	353 598
Landbouw, bosbouw en visserij	9 000	10 754	11 106	11 796	11 675	12 095	12 333
Delfstoffenwinning	3 763	5 452	7 389	6 637	6 790	7 592	9 824
Industrie	84 668	120 228	118 192	119 108	116 197	125 560	134 464
Voedings- en genotmiddelenindustrie	20 358	24 416	25 383	25 964	25 066	25 782	26 600
Aardolie en chemische industrie	27 986	42 182	41 261	40 657	41 394	45 871	53 053
Metaal-, elektro- en transportmiddelenindustrie	26 981	41 745	40 225	41 548	39 030	43 132	44 054
Overige	9 343	11 885	11 323	10 939	10 707	10 775	10 757
Handel, horeca en reparatie	4 053	5 918	6 186	6 488	6 437	6 926	7 273
Vervoer, opslag en communicatie	12 492	18 283	19 078	19 295	19 177	20 158	21 580
Financiële en zakelijke dienstverlening	10 977	19 157	21 412	21 837	22 644	23 588	25 487
Overige bedrijfstakken	2 831	3 982	4 570	4 691	4 894	5 219	6 039
Wederuitvoer	49 076	102 383	106 158	100 765	104 747	116 915	129 039
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	5 481	8 320	8 543	9 151	9 158	9 171	9 296
Overige uitvoer	- 1 122	- 1 561	- 1 418	- 1 318	- 1 221	- 1 538	- 1 737

% volumemutaties

Uitvoer van goederen en diensten	.	13,5	1,9	0,9	1,5	8,0	5,5
Landbouw, bosbouw en visserij	.	3,2	-1,1	5,5	-1,0	12,4	2,8
Delfstoffenwinning	.	6,6	13,5	1,9	-2,2	15,9	-1,6
Industrie	.	7,3	-2,4	1,9	-2,4	5,2	0,7
Voedings- en genotmiddelenindustrie	.	3,0	-0,8	2,4	-2,5	3,0	3,9
Aardolie en chemische industrie	.	4,9	0,3	1,6	0,8	4,4	0,3
Metaal-, elektro- en transportmiddelenindustrie	.	12,2	-4,6	3,3	-5,9	8,4	-0,5
Overige	.	7,3	-7,9	-3,4	-1,3	2,3	-0,9
Handel, horeca en reparatie	.	8,8	3,7	2,7	-0,7	7,0	1,3
Vervoer, opslag en communicatie	.	6,3	3,7	0,2	0,5	4,2	4,6
Financiële en zakelijke dienstverlening	.	13,0	7,4	-3,0	-0,4	4,2	9,4
Overige bedrijfstakken	.	0,5	4,8	-0,9	1,7	5,4	11,6
Wederuitvoer	.	26,0	5,4	-0,2	7,8	12,7	11,4
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	.	4,5	-2,3	3,4	-2,6	-0,9	0,0
Overige uitvoer	.	9,5	-12,0	-10,6	-4,9	22,7	8,3

volume-indexcijfers (2000=100)

Uitvoer van goederen en diensten	65,6	100	101,9	102,9	104,5	112,8	119,1
Landbouw, bosbouw en visserij	92,6	100	98,9	104,3	103,3	116,1	119,4
Delfstoffenwinning	91,4	100	113,5	115,6	113,0	131,0	128,9
Industrie	79,4	100	97,6	99,4	97,0	102,1	102,7
Voedings- en genotmiddelenindustrie	88,7	100	99,2	101,7	99,1	102,1	106,1
Aardolie en chemische industrie	85,7	100	100,3	101,9	102,7	107,2	107,6
Metaal-, elektro- en transportmiddelenindustrie	67,6	100	95,4	98,5	92,8	100,5	100,0
Overige	84,0	100	92,1	89,0	87,8	89,8	89,0
Handel, horeca en reparatie	73,9	100	103,7	106,5	105,7	113,1	114,6
Vervoer, opslag en communicatie	72,9	100	103,7	103,9	104,4	108,8	113,7
Financiële en zakelijke dienstverlening	59,9	100	107,4	104,2	103,8	108,2	118,3
Overige bedrijfstakken	83,7	100	104,8	103,9	105,7	111,4	124,3
Wederuitvoer	45,9	100	105,4	105,2	113,4	127,8	142,3
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	74,4	100	97,7	101,0	98,4	97,5	97,6
Overige uitvoer	79,1	100	88,0	78,6	74,8	91,8	99,4

prijsniveau 2000: mln euro

Uitvoer van goederen en diensten	192 273	292 916	298 581	301 345	305 966	330 453	348 763
Landbouw, bosbouw en visserij	9 955	10 754	10 639	11 220	11 108	12 490	12 844
Delfstoffenwinning	4 982	5 452	6 188	6 304	6 163	7 143	7 026
Industrie	95 520	120 228	117 291	119 513	116 599	122 706	123 529
Voedings- en genotmiddelenindustrie	21 661	24 416	24 231	24 820	24 191	24 928	25 901
Aardolie en chemische industrie	36 132	42 182	42 297	42 993	43 341	45 237	45 888
Metaal-, elektro- en transportmiddelenindustrie	28 237	41 745	39 820	41 131	38 722	41 961	41 747
Overige	9 985	11 885	10 943	10 575	10 438	10 677	10 581
Handel, horeca en reparatie	4 376	5 918	6 136	6 301	6 258	6 695	6 784
Vervoer, opslag en communicatie	13 324	18 283	18 952	18 994	19 079	19 888	20 796
Financiële en zakelijke dienstverlening	11 479	19 157	20 567	19 960	19 887	20 730	22 670
Overige bedrijfstakken	3 332	3 982	4 174	4 138	4 207	4 436	4 950
Wederuitvoer	47 011	102 383	107 879	107 700	116 127	130 868	145 740
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	6 191	8 320	8 129	8 407	8 185	8 115	8 117
Overige uitvoer	- 1 234	- 1 561	- 1 374	- 1 228	- 1 168	- 1 433	- 1 551

Bron: CBS.

CBS, Productiestatistieken

Tabel 17 Productiestatistieken (CBS) aan het buitenland gefactureerde omzet (x 1 miljoen euro)

	2000	2001	2002	2003	2004
<i>Industrie</i>					
0-10	1.640	1.600	1.700	1.660	1.680
10-100	13.050	15.790	16.020	19.110	18.090
100+	87.990	89.070	92.500	83.170	96.480
totaal	102.680	106.460	110.220	104.310	116.230
<i>Groothandel</i>					
0-10	13.570	13.490	14.830	14.360	12.960
10-100	28.160	30.610	32.330	34.500	40.930
100+	32.580	43.240	40.960	49.830	48.340
totaal	74.310	87.340	88.110	98.680	102.240
<i>Bouwnijverheid</i>					
0-10	220	90	80	80	50
10-100	310	160	180	120	130
100+	180	720	1.630	1.200	1.410
totaal	710	970	1.890	1.390	1.600
<i>Transport</i>					
0-10	1.750	1.880	2.580	2.000	2.300
10-100	4.720	5.140	4.700	4.320	6.150
100+	7.000	8.730	9.630	10.260	11.290
totaal	13.460	15.740	16.910	16.590	19.750

Bron: CBS, bewerking EIM.

Kamers van Koophandel, ERBO

Tabel 18 Aantal exporteurs en exportvolume, 2005

	<i>Aantal</i>	<i>Exportvolume (x 1 mln euro)</i>
01: 2 t/m 9 werkzame personen	26.914	11.944
02: 10 t/m 19 werkzame personen	6.747	10.138
03: 20 t/m 49 werkzame personen	6.248	24.287
04: 50 t/m 99 werkzame personen	1.775	22.410
05: 100 t/m 249 werkzame personen	1.096	25.934
06: 250 en meer werkzame personen	328	36.965
09: totaal	43.107	131.680

Bron: Kamers van Koophandel, ERBO.

European Observatory for SMEs

Tabel 19 Percentage bedrijven dat exporteert en aandeel van export in totale omzet (alleen Nederland), 2002

<i>Vraag</i>	<i>Antwoord</i>	<i>Aandeel</i>
Export in 2002?	Ja	20%
	Nee	80%
	Weet niet / geen antwoord	0%
Percentage van de export in totale omzet in 2002?	0%	
	1% - 10%	47%
	11% - 25%	22%
	26% - 50%	11%
	51% - 75%	7%
	76% - 100%	12%
	Weet niet / geen antwoord	0%

Bron: ENSR Survey 2003, Intomart.

EIM, Prognoses kerngegevens MKB

Tabel 20 Buitenlandse afzet naar grootteklasse en sector, 2004-2007

	2004	2005	2006	2007
	niveau (mld. euro)	volumemutatie in %		
kleine en middelgrote bedrijven				
industrie	24,8	0,50	3,00	2,75
bouw	0,7	23,75	3,25	3,75
groothandel	12,6	8,50	8,25	7,25
detailhandel	0,5	0,00	3,75	2,50
autosector	2,0	2,25	3,75	3,75
horeca	0,0	0,00	2,25	2,00
transport en communicatie	6,0	3,75	5,00	4,75
financiële en zakelijke diensten	7,6	5,25	6,50	6,75
persoonlijke diensten	1,1	-21,75	0,25	0,25
zorgsector	0,0	0,00	0,00	0,00
overige sectoren	10,6	2,00	-1,00	4,25
totaal MKB-bedrijven	65,9	3,00	4,00	4,50
grote bedrijven				
industrie	93,7	0,75	3,50	3,00
bouw	0,9	23,25	3,75	3,75
groothandel	6,7	9,00	8,75	7,75
detailhandel	0,7	0,00	3,75	2,50
autosector	0,4	2,25	3,75	3,75
horeca	0,0	0,00	2,25	2,00
transport en communicatie	14,1	5,00	5,75	5,50
financiële en zakelijke diensten	15,9	11,25	9,25	8,75
persoonlijke diensten	0,3	-21,50	1,25	1,00
zorgsector	0,0	0,00	0,00	0,00
overige sectoren	7,0	-2,00	3,50	3,75
totaal grote bedrijven	139,8	2,75	4,75	4,25
alle bedrijven				
industrie	118,5	0,50	3,50	3,00
bouw	1,6	23,50	3,50	3,75
groothandel	19,3	8,75	8,50	7,50
detailhandel	1,1	0,00	3,75	2,50
autosector	2,4	2,25	3,75	3,75
horeca	0,0	0,00	2,25	2,00
transport en communicatie	20,2	4,50	5,50	5,25
financiële en zakelijke diensten	23,6	9,25	8,50	8,00
persoonlijke diensten	1,4	-21,75	0,50	0,50
zorgsector	0,0	0,00	0,00	0,00
overige sectoren	17,5	0,50	1,00	4,00
totaal alle bedrijven	205,7	2,75	4,50	4,25

Bron: EIM, Prognose kerngegevens MKB.

EIM, Exportthermometer

Tabel 21 Directe export totale industrie naar grootteklasse, 2005

<i>grootteklasse (wp)</i>	<i>exportquote %</i>	<i>exportquote exporteurs %</i>	<i>exportontwikkeling % t.o.v. 2004</i>
2-9	12	29	2
10-19	15	25	7
20-49	25	37	3
50-99	43	48	5
MKB (2-99)	29	40	4
GB (>99)	54	65	3
totaal	42	54	4

wp = werkzame personen.

Bron: EIM, Exportthermometer, 2006.

Tabel 22 Exportontwikkeling MKB en grootbedrijf per industriële bedrijfstak, 2005

<i>bedrijfstak industrie</i>	<i>exportontwikkeling MKB in % t.o.v. 2004</i>	<i>exportontwikkeling grootbedrijf in % t.o.v. 2004</i>
voedings- en genotmiddelen	4	4
textiel, kleding en leder(waren)	2	-1
hout- en bouwmaterialen	2	3
papier	5	2
uitgeverijen, drukkerijen	7	2
chemie	7	1
rubber en kunststoffen	5	2
basismetaal	5	5
metaalproducten	4	4
machines	3	5
elektrotechnische producten	3	5
transportmiddelen	3	8
meubel	-11	5
overige	1	2
totaal industrie	4	3

Bron: EIM, Exportthermometer, 2006.

Tabel 23 Directe export dienstensector en groothandel, 2005

<i>sector</i> (1)	<i>exportquote %</i> (2)	<i>exportquote expor- teurs %</i> (3)	<i>exportontwikkeling % t.o.v. 2004</i> (4)
transport	31	68	5
zakelijke dienstverlening	10	45	2
milieudienstverlening	4	13	12
overige dienstverlening	2	16	3
totaal dienstensector	25	61	4
groothandel	23	35	4

Bron: EIM, Exportthermometer, 2006.